

Správa z konferencie

Autor: Kacper Kosowicz

Vyšehradská skupina v medzinárodnej rozvojovej spolupráci

Príležitosti – Výzvy – Skutky

Budapešť, január 2013

PREDSLOV

Spolupráca krajín Vyšehradskej štvorky (V4) v oblasti medzinárodnej rozvojovej spolupráce začala ešte predtým, ako jednotlivé členské krajiny vypracovali svoj vlastný systém rozvojovej pomoci. Vyšehradskú skupinu tvoria pomerne nové donorské krajiny a obmedzené finančné prostriedky venované na rozvojovú spoluprácu ich nútia k tomu, aby vyhľadávali nový a inovatívny spôsob myslenia. Vyšehradská skupina ukrýva v sebe skrytý potenciál spolupráce nad rámec tradičných foriem multilateralizmu. Sú ale členské krajiny V4 pripravené využiť ho? Ak áno, aké by mali byť konečné ciele a výsledky tejto spolupráce?

21. januára 2013 sa v Budapešti zišli predstavitelia rôznych sektorov na konferencii *V4 v medzinárodnej rozvojovej spolupráci*, kde sa venovali týmto a ďalším dôležitým otázkam. Cieľom konferencie bolo zmapovať kapacity krajín V4, ako aj príležitosti pre spoločné aktivity a programy v medzinárodnej rozvojovej spolupráci. Táto správa obsahuje hlavné odporúčania zo štyroch panelových diskusií, ktoré sa konali počas konferencie.

Nasledovné štyri závery si zaslúžia osobitú pozornosť:

1. Zvyšovanie povedomia ohľadom medzinárodného rozvoja je stredobodom spoločných aktivít krajín V4 v rozvojovej spolupráci a malo by zostať jedným z rozhodujúcich aspektov spoločného úsilia.
2. Prostredníctvom hlbšej a správne naplánovanej spolupráce v medzinárodnom rozvoji môžu krajiny V4 zlepšiť úroveň a kvalitu terajšej rozvojovej politiky a nástrojov i bez okamžitého nárastu prostriedkov ODA. Viaceré príležitosti ponúkajú možné riešenie, ako napríklad zmapovanie doterajšieho zapojenia sa v najmenej rozvinutých krajinách, lepšie zdieľanie informácií, budovanie kapacít na čerpanie fondov alebo efektívnejšie získavanie grantov z Európskej únie.
3. Je treba poznamenať, že úspešnosť spolupráce krajín V4 v medzinárodnom rozvoji nie je taká samozrejmalá, ako sa môže zdať. Krajiny V4 by mali predovšetkým pracovať na zhromažďovaní dôkazov a kvalitných hodnotení. Mali by čo najpresnejšie predpokladať prínosy a náklady rôznych možností implementácie. Čisto teoreticky by sa mohlo stať, že po spoločnom pilotnom programe sa ukáže, že je neefektívny a neúčinný tak v naplňaní rozvojových, ako aj politických cieľov. V takejto situácii by V4 namiesto hlbšej súdržnosti a väčších zdrojov vytvorila len väčšiu byrokráciu a vyššie administratívne náklady, ako keby každá krajina konala nezávisle. Podobný výsledok by mohol hroziť aj pri zavedení spoločných projektových výziev a vytvorení inštitúcie, ktorá by spravovala spoločné

zdroje. Pri akomkoľvek rozhodnutí ohľadom intenzity aktivít V4 v rozvojovej spolupráci je najdôležitejšie, aby vyšehradské krajiny konali v súlade s politickou vôľou, na základe princípu postavenom na dôkazoch a výsledkoch. Výber medzi spoločnou implementáciou, spoločným programovým zapojením, spoločnými politickými aktivitami v multilaterálnych fórach a mnohými ďalšími konečnými možnosťami by nemal byť sprevádzaný prístupom „všetko alebo nič“. V súčasnosti je najpravdepodobnejšie, že sa krajiny V4 vydajú „zlatou strednou cestou“, ktorá bude obsahovať napríklad spoločnú implementáciu bez spoločného alokovania prostriedkov (matching funds), posilňovanie evaluačných kapacít alebo vypracovanie spoločnej pozície v multilaterálnych organizáciách.

4. V rozhovoroch krajín V4 sa stále viac pozornosti sústreďí na najmenej rozvinuté krajiny (Least Developed Countries- LDCs). Napriek tomu doteraz len malá čiastka prostriedkov ODA smerovala do LDCs a dobre spravovaných krajín. Skúsenosti získané z prehĺbenia spolupráce V4 s krajinami Východného partnerstva by mohli byť efektívne využité v krajinách globálneho Juhu, najmä v subsaharskej Afrike. Spoločné aktivity by sa mohli uskutočniť napríklad cez zmapovanie doterajších aktivít krajín V4 v Afrike, budovanie bližších vzťahov medzi parlamentmi krajín V4 a afrických štátov, ako aj cez definovanie úlohy Medzinárodného vyšehradského fondu v spoločných projektoch v LDCs. Okrem toho by mali krajiny V4 uvažovať o realizácii prvého spoločného pilotného projektu v Afrike.

I ■ ZAPOJENIE POSLANCOV DO ROZVOJOVEJ SPOLUPRÁCE

Aby získal volebné hlasy mladej generácie, musel premiér David Cameron mladým sľúbiť, že nezniží prostriedky na rozvojovú pomoc. Barack Obama počas svojej prezidentskej kampane tiež zdôraznil úlohu rozvojovej spolupráce. Krajiny V4 majú ešte ďaleko od toho, aby rozvojovú spoluprácu považovali za zásadný komponent zahraničnej politiky. Mimovládne organizácie z krajín V4 zorganizovali spoločné pracovné cesty do rozvojových krajín s cieľom zmeniť tento prístup. V novembri 2012 skupina poslancov z krajín V4 navštívila Etiópiu, aby sa oboznámili s možnosťami, ako by sa V4 spolupráca mohla realizovať v danom kontexte. Okrem návštevy projektov krajín V4, delegácia poslancov tiež viedla dialóg s predstaviteľmi etiópskej vlády a úradov, ako aj s vysokopostavenými funkcionármi v parlamente a ministerstvách.

Vyšehradská rozvojová spolupráca je proces, v ktorom všetky členské štáty rozvíjajú svoje kapacity v poskytovaní rozvojovej pomoci. Počas prvej panelovej diskusie sa členovia parlamentov V4 podelili o svoje názory na možnosti koordinácie v programoch medzinárodnej rozvojovej spolupráce.

ZÁKLADOM JE BUDOVAŤ POVEDOMIE

Veľká pozornosť by sa mala venovať budovaniu povedomia o medzinárodnom rozvoji. Vo väčšine krajín V4, s výnimkou Maďarska, je podpora pre rozvojovú spoluprácu medzi občanmi stále relatívne vysoká, no táto podpora sa automaticky neprenáša na hlbšie povedomie medzi

konkrétnymi rozhodovateľmi.¹ Jedným z najdôležitejších krokov k obráteniu súčasných priorít zahraničnej politiky krajín V4 smerom k rozvojovej spolupráci je budovať medzi poslancami povedomie o problémoch rozvojových krajín a schopnosti porozumieť im. Pracovné cesty spomenuté v predchádzajúcej časti môžu preklenúť mŕtvy bod. Po návšteve konkrétnych projektov, budú poslanci schopní začať diskusiu o rozvojových témach nielen v parlamente, ale aj na verejnosti. Lepšie povedomie medzi poslancami by malo slúžiť ako prvý krok k diskusii s rozhodovateľmi o otázkach implementácie niektorých projektov, určovania priorít V4 pomoci a tiež o tom, ako krajiny V4 môžu čo najlepšie pomáhať riešiť problémy globálneho Juhu i napriek menším rozpočtom na rozvojovú pomoc. Poslanci sú v politickej oblasti prví, ktorí môžu rozšíriť informácie medzi verejnosťou a prezentovať problémy voličom. Ak sa poslanci v tomto diskurze majú stať skutočnými partnermi, je potrebné, aby sa ich vedomosti v oblasti rozvojovej spolupráce rozšírili. Ministerstvá zahraničných vecí a ostatné kľúčové inštitúcie v oblasti ODA doteraz využívali absenciu odborných kompetencií poslancov v oblasti rozvojovej spolupráce.

Vnútroparlamentná spolupráca je takisto nevyhnutnou podmienkou na budovanie povedomia. Spolupráca medzi parlamentnými orgánmi V4, ako sú napríklad výbor pre zahraničnú politiku, výbor pre európsku politiku a iné, umožňuje výmenu skúseností nad rámec štátnych hraníc. Ako výsledok tejto spolupráce môžu poslanci získať hlbšie povedomie o konkrétnych problémoch a otázkach, ktoré potom môžu správnym spôsobom adresovať.

Tretím spôsobom je spolupráca poslancov s mimovládnymi organizáciami, ministerstvami zahraničných vecí a rozvojovými agentúrami, vďaka ktorej sa môže vytvoriť priestor na komunikovanie otázok rozvojovej spolupráce v médiách krajín V4. Zjednotenie úsilia viacerých strán by mohlo zvrátiť súčasný trend, ktorý sa sústreďuje len na najbližšie susedné krajiny. Bez konkrétnych informácií sa ale žiadne zmeny nemôžu uskutočniť.

ZAPOJENIE KRAJÍN V4 V AFRIKE

Je priam nemožné ignorovať narastajúcu úlohu Afriky vo svetovej politike a hospodárstve. Poslanci majú v rukách vhodné nástroje, takzvané vyjednávacie páky, ktoré môžu použiť na to, aby presvedčili vlády k zmene názoru v tomto ohľade. Krajiny V4 mali už pred pádom komunizmu zaujímavé skúsenosti s africkými krajinami. V súčasnosti čelia všetky krajiny V4 výzve, ako plnohodnotne spolupracovať s Afrikou. Ich vlastné kapacity na účinnú spoluprácu sú obmedzené. Preto by bolo prospešné uvažovať viac na úrovni spoločného V4 prístupu k Afrike. Tento návrh je ľahko odôvodniteľný, najmä ak vezmeme do úvahy pokrytie veľvyslanectiev krajín V4 v Afrike.²

Poslanci krajín V4 by mohli začať lepšou spoluprácou s Asociáciou európskych poslancov pre Afriku (AWEPA), v neposlednom rade aj preto, že AWEPA môže poskytnúť vhodné fórum na

¹ Podľa informácií z Eurobarometra o rozvojovej spolupráci z októbra 2012, 86% obyvateľov Českej republiky súhlasí s poskytovaním rozvojovej pomoci, v Maďarsku je toto číslo 73%, v Poľsku 90% a na Slovensku 82% respondentov podporuje poskytovanie pomoci rozvojovým krajinám. Výsledky prieskumov verejnej mienky uskutočnených ministerstvami zahraničných vecí (MZV) krajín V4 sa ale môžu líšiť od výsledkov Eurobarometru. Napríklad najnovší prieskum uskutočnený pre poľské MZV naznačil, že verejná podpora rozvojovej pomoci klesla na 74%.

(<http://www.polskapomoc.gov.pl/PublicOpinion/Polls,197.html>); European Commission, *Solidarity that Spans the Globe: Europeans and Development Aid*, Special Eurobarometer 392, October 2012; pp. 8.

² Maďarsko má len dve veľvyslanectvá, Česko, Poľsko a Slovensko ich majú po päť.

otestovanie, do akej miery a či vôbec sú transformačné skúsenosti to, čo Afrika potrebuje. Tak by sa buď potvrdila alebo vyvrátila hypotéza, podľa ktorej je tieto skúsenosti možné preniesť nie len na krajiny Východného partnerstva, ale aj na partnerov z globálneho Juhu.

INVESTIČNÉ MOŽNOSTI

Krajiny V4 musia zmeniť svoj zaužívaný spôsob vyjadrovania a efektívne prezentovať občanom praktické aspekty rozvojovej spolupráce. Chudoba by mala bezpodmienečne zostať v centre rozvojových snáh. No krajiny V4 by mali tiež zdôrazniť možnosti a príležitosti, ktoré sa vynárajú v rozvojovej spolupráci, napríklad v oblasti investícií. Z tohto dôvodu by mali krajiny V4 klásť dôraz na pritiahnutie malých a stredných firiem do rozvojovej spolupráce. Vyšehradská skupina by tiež mala klásť dôraz na vytváranie pracovných miest v Afrike a podporu hospodárskeho rastu. V rámci Medzinárodného vyšehradského fondu by sa mohol vytvoriť inovatívny nástroj na poskytovanie mikrograntov na podporu udržateľného rozvoja v Afrike. Takéto finančné služby by mohli byť poskytnuté cez veľvyslanectvá krajín V4 v africkom regióne.

Záver a odporúčania

- Vzdelávacie cesty do rozvojových krajín sú dôležitým prvkom pri budovaní povedomia medzi poslancami.
- Poslanci a rozvojoví aktéri ako mimovládne organizácie, univerzity a vládne orgány krajín V4 by sa mali zjednotiť pri mediálnej komunikácii o otázkach rozvojovej spolupráce.
- Krajiny V4 by mali posilniť spoluprácu medzi parlamentmi, najmä medzi špecializovanými skupinami s dôrazom na Afriku.
- Členovia V4 by mali zmeniť svoj doterajší pohľad na Afriku ako na kontinent plný chudoby a vnímať Afriku ako kontinent budúcich príležitostí. Zapojenie sa poslancov je absolútne nevyhnutné.
- Poslanci z krajín V4 by mali užšie spolupracovať s AWEPA.
- Vyšehradská skupina by mala klásť väčší dôraz na vytváranie pracovných príležitostí v Afrike a na prínos aktivít, ktoré podporujú hospodársky rozvoj.
- Krajiny V4 by mali spolupracovať pri podpore intenzívnejšieho zapojenia sa malých a stredných podnikateľov do rozvojovej spolupráce.
- Poslanci krajín V4 by mali byť viac zapojení do realizácie prísľubu zvýšiť zdroje ODA pre najmenej rozvinuté krajiny (LDCs).

*Text je zhrnutím prvej panelovej diskusie počas konferencie Vyšehradské krajiny v medzinárodnej rozvojovej spolupráci s nasledujúcimi účastníkmi panelu: Robin Bohnisch (poslanec, Česká republika), Virag Kaufer (bývalý poslanec parlamentu, Maďarsko), Killion Munyama (poslanec, Poľsko), Jozef Viskupič (poslanec NR SR, Slovensko).

II. ■ NAD RÁMEC TRADIČNÉHO MULTILATERALIZMU*

Relatívne nedávno boli krajiny V4 prijímateľmi rozvojovej pomoci. Z tejto skúsenosti pramení unikátna pozícia v oblasti efektívneho čerpania zdrojov. Všetky krajiny V4 sú si podobné v tom, že zaostávajú za svojimi záväzkami zvýšiť pomer ODA k hrubému národnému dôchodku. Podobnosť spočíva aj v tom, že ich multilaterálne a bilaterálne záväzky v rozvojovej spolupráci sú v zjavnej nerovnováhe. Tiež je pre nich typické všeobecne nízke povedomie o rozvojovej spolupráci. Vyšehradská skupina má možnosť ísť nad rámec multilaterálnej spolupráce, hoci je nepravdepodobné, že k podobnej revolúcii v tejto oblasti príde zo dňa na deň. Krajiny V4 sa posúvajú od prvých krokov v zdieľaní informácií k presadzovaniu rozvojovej pomoci a ku koordinácii politiky smerom k EÚ a OECD.

Účastníci druhej diskusie načrtli niekoľko oblastí, v ktorých by krajiny V4 mohli zdieľať svoje záujmy v rozvojovej spolupráci.

SPOLU DOKÁŽEME VIAC

Rozdiel medzi multilaterálnou a bilaterálnou spoluprácou je zásadný. Krajiny V4 sú v rámci EÚ uznávané ako blok, no v ostatných multilaterálnych fórach je tomu tak len v menšej miere. V rámci bilaterálnej spolupráce organizujú príležitostne krajiny V4 stretnutia o rozvojovej spolupráci na úrovni ministerstiev. Výsledkom týchto stretnutí z minulých mesiacov je aj spoločné úsilie zahrnúť transformačné skúsenosti do rozvojovej spolupráce EÚ a vyčleniť tejto oblasti miesto v rozpočtovom rámci EÚ. Krajiny V4 čelia výzve, ako zahrnúť poskytovanie transformačných skúseností do nariadení nástroja EÚ pre rozvojovú spoluprácu (Development Cooperation Instrument), aby sa k uznaniu o transformačných skúsenostiach pripojili aj finančné prostriedky. Z tohto dôvodu kladú krajiny V4 veľký dôraz na spoločné úsilie upraviť podmienky žiadania o prostriedky z EÚ. Napriek tomu zostávajú krajiny V4 celkom na spodných priečkach zoznamu krajín, ktoré získali granty EÚ na implementáciu rozvojových aktivít.

ROZSAH SPOLOČNÉHO ÚSILIA

Spolupráca medzi mimovládnymi organizáciami v krajinách V4 je najvýznamnejšou stránkou spolupráce krajín V4 v oblasti medzinárodného rozvoja. Hoci väčšina iniciatív bola doteraz namierená na budovanie povedomia verejnosti v krajinách V4, dôraz sa čoraz viac kladie na spoločnú implementáciu rozvojových projektov.

V tomto štádiu je aktívne zdieľanie informácií nevyhnutné na to, aby sa zvýšila efektívnosť spolupráce. Krajiny V4 síce nezačínajú v tejto oblasti od nuly, no perspektíva vysoko komplexného prístupu k spolupráci je skôr nepravdepodobná.

Krajiny V4 by mohli zvážiť možnosť spolupráce so skúsenejším donorm mimo V4 skupiny, ako je napríklad Švédsko alebo Nemecko. Vyšehradská štvorka by si tak mohla rozšíriť svoje skúsenosti a možná spoločná implementácia projektov by sa mohla urýchliť. Krajiny V4 sa už v minulosti zúčastnili na spoločných mikroprojektoch. Predtým, ako by sa posunuli ďalej by ale

najprv mohli ustúpiť o krok späť a vyhodnotiť tieto pokusy z minulosti s ohľadom na to, ako vybudovať kapacity pre budúce spoločné aktivity vo väčšom rozsahu.

Je veľmi dôležité, aby realizátori projektov krajín V4 – mimovládne organizácie, firmy a ostatní aktéri dostali dostatočnú podporu pri podávaní žiadostí o zdroje EÚ. Znalosti v tomto smere sú dobré. Nedávno presunuli krajiny V4 veľké množstvo peňazí do Európskeho rozvojového fondu, no doteraz z tohto fondu nebola financovaná ani jedna maďarská mimovládna organizácia alebo spoločnosť. Lepšie zastúpenie záujmov krajín V4 by prospelo nielen V4 ako skupine, ale aj jej jednotlivým členom.

Spoločná implementácia sa môže realizovať rôznymi spôsobmi a v rôznom rozsahu. Vyšehradské krajiny by mohli pracovať na projektoch paralelne bez spoločného alokovania prostriedkov (matching funds), no najprv musia zhromaždiť kompletne informácie o relevantných iniciatívach a projektoch. V najviac pokrokovom modeli by spoločná implementácia znamenala spoločné projektové výzvy a prácu v rámci rovnakých grantových programov. Spoločná účasť na projektových výzvach by ale momentálne narazila na právne prekážky, keďže napríklad v poľskom zákone o rozvojovej spolupráci nie je zmienka o regulácii spoločných zdrojov. Krajiny V4 by preto mali najskôr preskúmať príbuznosť legislatívnych systémov krajín V4. V jednoduchšej variante by krajiny V4 mohli realizovať projekty v tej istej krajine a v tom istom sektore bez prísne stanovenej štruktúry. Doteraz robili krajiny V4 presne toto zapájaním sa do paralelných projektov v tej istej oblasti. Napríklad nedávno začalo Slovensko spolu s Českou republikou prácu v Barme. Slovensko takto chcelo využiť kontakt so skúsenejším donorom, ako aj prístup na veľvyslanectvo Českej republiky, keďže vlastné veľvyslanectvo v Barme nemá. Bez zdieľania spoločných prostriedkov, tieto dve krajiny realizovali dva projekty v tej istej oblasti. Krajiny V4 sa môžu taktiež podieľať na práci s rovnakou skupinou, ako tomu bolo napríklad pri organizácii spoločného tréningového programu pre Ukrajincov zo strany Slovenska a Maďarska. Prvá časť programu sa uskutočnila v Budapešti a druhá v Bratislave. Cieľová skupina tak dostala informácie o najlepších praktikách (best practices) v transformácii oboch krajín. Partneri sa v tomto prípade zhodli na tom, že finančnú stránku pokryje každý zo svojich zdrojov, aby sa vyhli problémom spoločného rozpočtu.

Napriek všetkému vzbudzuje aj takáto úroveň spolupráce sporné názory. Predovšetkým je podstatné, aby krajiny V4 boli schopné otvorene odpovedať na otázku, prečo sa rozhodli pre spoločnú implementáciu projektu, či je to len o politickej prestíži a imidži, alebo je to šanca skĺbiť relatívne výhody Vyšehradskej štvorky ako celku.

SPOLOČNÉ PROGRAMOVANIE

Spoločné programovanie vyžaduje, aby sa zdroje rozdelili aj niekoľko rokov vopred. Pri realizácii ale niektoré krajiny čelia právnym prekážkam. Predtým, ako sa krajiny V4 rozhodnú pre spoločné programovanie by si mali ako skupina preštudovať príklady skúsenejších donorských krajín a zistiť, prečo ich spoločné programovanie nefungovalo alebo kde proces začal stagnovať.

Z doterajšej praxe krajín V4 by sa dalo vymenovať niekoľko spoločných programov. Nedávno začali napríklad Slovensko a Česká republika s realizáciou spoločnej evaluácie. Obe krajiny získali tiež bezprostrednú skúsenosť zo spoločného programovania v Moldavsku.

ZMAPOVANIE

Ako súčasť snahy posilniť úsilie krajín V4 v oblasti odstraňovania chudoby v najmenej rozvinutých krajinách by mohli ministerstvá zahraničných vecí zmapovať doterajšie geografické a sektorové zapojenie.³ Okrem iného by takto mohli krajiny V4 vyhodnotiť typ svojich aktivít v danej krajine, úroveň zdrojov a objem poskytnutej rozvojovej pomoci. Zmapovanie by sa malo uskutočniť tak na administratívnej úrovni, ako aj na úrovni mimovládnych organizácií. Zmapovaním by sa získal základný obraz o tom, kde v Afrike krajiny V4 môžu reálne spolupracovať, kde by táto spolupráca zahrnula všetky krajiny V4 a kde by išlo len o dve, či o jednu. Je dôležité poznamenať, že Maďarsko sa už zapojilo do iniciatívy Svetovej banky na mapovanie výsledkov (Mapping for Results Initiative), takže každý jeden projekt financovaný z Maďarska bude uverejnený na webstránke s udaním presnej polohy a s krátkym popisom.

MEDZINÁRODNÝ VYŠEHRADSKÝ FOND AKO MOŽNÝ NÁSTROJ

Medzinárodný vyšehradský fond bol založený na to, aby podporil snahy dosiahnuť väčšiu súdržnosť medzi jednotlivými členskými krajinami. O niekoľko rokov Fond rozšíril svoju zodpovednosť aj na otázky zahraničnej politiky. Napríklad v roku 2011 sa otvoril V4 Program Východného partnerstva, ktorý vytvoril možnosť získania grantov z projektovej výzvy spolufinancovanej Holandskom. V decembri 2012 začal Fond ďalší projekt zameraný na Západný Balkán. Tento nástroj môže pomôcť pri riešení vysoko citlivých otázok v realizovaných projektoch, ako je napríklad dialóg medzi Srbskom a Kosovom. Navyše Fond spustil takzvanú *think tank* platformu ako sieť pre štruktúrovaný dialóg o dôležitých regionálnych otázkach, ktorá poskytuje odporúčania vládam krajín V4. Ďalším predmetom aktivít platformy bude pravdepodobne otázka evaluácie spolupráce krajín V4 v medzinárodnom rozvoji. Dôsledkom bude kvalitnejšia krátkodobá a dlhodobá analýza rozvojovej spolupráce krajín V4. Súčasné programy Medzinárodného vyšehradského fondu sú dobrým príkladom toho, ako harmonizovať pomoc a zabezpečiť jej transparentnosť. Fond by teoreticky mohol podporiť aj myšlienku zapojenia sa do spoločných projektových výziev v rozvojovej spolupráci. Napríklad malé a stredné granty by sa mohli využiť na realizáciu projektov v najmenej rozvinutých krajinách. Celkovo by mali vyšehradské krajiny správne využiť nové nástroje, ktoré poskytuje Medzinárodný vyšehradský fond. Prvý z nich sa týka porovnávania know-how v oblasti severoafrických krajín. Druhý sa týka efektívnejšieho poskytovania humanitárnej pomoci. Okrem toho môže Fond pomôcť aj pri získavaní externých zdrojov, čím by sa zvýšil spoločný rozpočet bez toho, aby sa vytvoril vyšší tlak na štátne rozpočty jednotlivých členských krajín. Japonsko a Švédsko už vyjadrili vôľu potenciálne sa zapojiť do realizácie tejto možnosti.

AKO ĎALEJ?

Ďalším krokom pre krajiny V4 je práca na už existujúcich mechanizmoch. Pracovné skupiny v Moldavsku a Tunisku sú opornými bodmi, o ktoré sa krajiny V4 môžu pre začiatok oprieť ako o príklady spolupráce v rôznych sektorových aktivitách v určených skupinách. Krajiny V4 sa nemusia zhodnúť na jednom sektore, kde budú spolupracovať. Namiesto toho sa môžu sústrediť

³ V roku 2010 publikovali mimovládne organizácie z krajín V4 správu s titulom *Najmenej rozvinuté krajiny v oficiálnej rozvojovej spolupráci krajín Vyšehradskej štvorky z obdobia 2004- 2008*.
http://demnet.hu/images/stories/B_kiadvanyok/2.1_aidwatch/least_but_not_last.pdf

na jednu krajinu a zobrať do úvahy relatívnu výhodu jednotlivých členských krajín V4 v konkrétnych sektoroch. Teoreticky by v jednom slume v Nairobi mohlo mať Slovensko svoj vzdelávací projekt, kým tam Maďarsko realizuje zdravotnícky projekt a Poľsko zabezpečuje organizáciu aktivít na zabezpečenie prísunu vody.

Z politického hľadiska sa vyšehradské krajiny snažia presvedčiť Európsku úniu, aby sa Moldavsko stalo jednou z jej programových krajín. Ako odôvodnenie slúžil argument, že v spoločnej programovacej iniciatíve EÚ sa nenachádzala ani jedna transformačná krajina.⁴

Záver a odporúčania

- Krajiny V4 by mali klásť dôraz na spoločné úsilie ovplyvniť úpravu podmienok uchádzania sa o rozvojové fondy EÚ.
- V tomto štádiu spolupráce by sa malo lepšie zdieľanie informácií vnímať ako základný predpoklad pre zvýšenie efektívnosti.
- Spoločná implementácia sa môže uskutočniť vo viacerých formách, vo väčšej či menšej miere. V najviac pokrokovom scenári by spoločná implementácia znamenala spoločné odpovede na projektové výzvy a prácu v rámci rovnakých grantových schém. Krajiny V4 by mohli tiež pripravovať paralelné projekty bez spoločného alokovania prostriedkov.
- Pre budúcu spoluprácu krajín V4 je dôležité zabezpečiť podporu a pomoc pre realizátorov projektov – mimovládne organizácie, firmy a ostatných aktérov – aby sa zvýšili ich šance na získanie financií zo zdrojov EÚ.
- Krajiny V4 by mali uvažovať o spolupráci so skúsenejšími donormi mimo skupiny V4, ako sú napríklad Švédsko a Nemecko. Krajiny V4 by tak mohli získať ďalšie skúsenosti a možná spoločná implementácia projektov by sa tak mohla urýchliť. Táto spolupráca by mala zahŕňať mimovládne organizácie krajín V4.
- Vyšehradské krajiny by mohli zmapovať svoje doterajšie geografické a sektorové zapojenie a prispieť tak k zintenzívneniu úsilia s cieľom eliminovať chudobu v najmenej rozvinutých krajinách.
- Medzinárodný vyšehradský fond môže potenciálne zohrávať úlohu v realizácii spoločných projektových výziev s dôrazom na najmenej rozvinuté krajiny.

* Text je zhrnutím druhej panelovej diskusie počas konferencie Vyšehradské krajiny v medzinárodnej rozvojovej spolupráci s nasledujúcimi účastníkmi panelu: Miroslaw Broiło (Riaditeľ Oddelenia pre rozvojovú politiku EÚ, Ministerstvo zahraničných vecí, Poľsko), Petr Halaxa (Oddelenie ODA, Ministerstvo zahraničných vecí, Česká republika), Peter Hulényi (Riaditeľ Odboru pre rozvojovú spoluprácu a humanitárnu pomoc, Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí, Slovensko), Adam Kirchknopf (Zástupca riaditeľa Odboru pre medzinárodný rozvoj a rozvojovú pomoc, Ministerstvo zahraničných vecí, Maďarsko), Karla Wursterová (Výkonná riaditeľka Medzinárodného vyšehradského fondu).

⁴ Slovenské Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí (MZVaEZ) informovalo, že počas stretnutia v Dubline 11.-12. februára 2013 sa štátni tajomníci krajín V4 zhodli na koordinácii krokov na poskytnutie rozvojovej pomoci pre Moldavsko.

III.

OD TEÓRIE K PRAXI V ROZVOJOVEJ SPOLUPRÁCI KRAJÍN V4*

Krajiny V4 sa ešte stále nedohodli na tom, do akej miery a na akej úrovni by mala ich spolupráca v oblasti medzinárodného rozvoja prebiehať tak, aby sa zvýšila celková efektívnosť ich aktivít. Niet však pochyb, že sa profesionalizujú. V súčasnosti má väčšina krajín V4 lepšiu víziu o tom, čo chcú dosiahnuť rozvojovou spoluprácou a tiež lepšie prostriedky vo svojich rukách na dosiahnutie týchto cieľov ako tomu bolo čo i len pred dvoma rokmi.⁵ Napríklad v Poľsku, vstúpil zákon o rozvojovej spolupráci do platnosti len minulý rok a následne bol prijatý prvý viacročný program rozvojovej spolupráce pre roky 2012-2015. Počas tretieho panela sa zástupcovia akademických kruhov zo všetkých krajín V4 snažili definovať terajšie aj potenciálne výzvy pre spoluprácu v oblasti medzinárodného rozvoja na úrovni V4. Niektoré z oblastí si zaslúžia osobitnú pozornosť.

SKUTOČNÁ POTREBA ALEBO LEN VÝMYSEL?

Aj keby sme prehliadli všetky základné argumenty v prospech hlbšej spolupráce krajín V4 v rozvojovej oblasti ako sú napríklad spoločná história EÚ, teritoriálna blízkosť alebo úspechy dosiahnuté spoluprácou V4 v iných oblastiach, tak či tak by sa ukázalo, že Vyšehradská skupina výrazne potrebuje vzájomnú spoluprácu v oblasti medzinárodného rozvoja, keďže kapacity jednotlivých členských štátov sú kvalitatívne a kvantitatívne veľmi podobné. Dôkazom je aj to, že z medzinárodného hľadiska sa krajiny V4 spoločne nachádzajú na konci zoznamu podľa tzv. *Commitment to Development Indexu*, kde je zoradených 27 najbohatších krajín podľa skóre dosiahnutého v politických oblastiach s vplyvom na medzinárodný rozvoj, ako napríklad: (i) množstvo a kvalita rozvojovej pomoci; (ii) otvorenosť exportu; (iii) politika podporujúca investície; (iv) migračná politika; (v) bezpečnostná politika; (vi) podpora budovania a rozširovania technológií.

Maďarsko, Česká republika, Poľsko a Slovensko sa nachádzajú na priemernej alebo podpriemernej úrovni vo väčšine ukazovateľov okrem environmentálnych. Ukazovatele trhovej otvorenosti a bezpečnostnej politiky sú pre všetky krajiny EÚ rovnaké. Najviac ohromujúci je kontrast v ukazovateľoch rozvojovej pomoci. Kým priemerné skóre je 5,0, Maďarsko, Poľsko a Slovensko nedosahujú ani 1,0. Česká republika dosahuje síce úroveň nad 1,0, ale jej skóre je len 1,1.⁶

Dôvodom prečo krajiny V4 získali také nízke ohodnotenie je to, že často zaťažujú prijímateľské krajiny veľkým množstvom malých projektov. Druhým dôvodom je nedostatok koordinácie jednotlivých aktivít V4 s aktivitami ostatných donorov v danom prostredí. Okrem toho poslali krajiny V4 len malú časť svojich zdrojov do najmenej rozvinutých krajín a krajín s dobrou správou verejných vecí. Taktiež bolo podpísaných len veľmi málo zmlúv o ODA s vládami

⁵ Maďarsko stále zaostáva za ostatnými krajinami V4 v oblasti právnej a strategickej štruktúry pre oficiálnu rozvojovú pomoc.

⁶ *Commitment to Development Index 2012*, Center for Global Development, Washington, DC 2012.
http://www.cgdev.org/files/1426572_file_CGD_CDI_web.pdf

prijímateľských krajín. V neposlednom rade sú krajiny V4 potrestané aj preto, že ich ODA je veľmi nízka a pomer ODA k hrubému národnému dôchodku je veľmi malý.

Pravdu povediac nejde len o malé množstvo rozvojovej pomoci, ale skôr o jej efektívnosť a kvalitu. Oba ukazovatele vyžadujú nový prístup v myslení ohľadom rozvojovej pomoci. Kvalita rozvojovej pomoci Vyšehradskej štvorky by sa v prvom rade zlepšila posilnením dobre premysleného systému rozvojovej spolupráce. Spoločné projekty alebo programy by tiež mohli zvýšiť objem pomoci a tak aj celkový dopad.

VÝZVY PRE SPOLUPRÁCU V4

Teoreticky sa všetko javí presvedčivo, no v praxi čelia krajiny V4 značným prekážkam. V prvom rade vyzerá možnosť spoločného programovania vysoko nepravdepodobne. V súčasnosti sú časové rozhrania strategických dokumentov týkajúcich sa rozvojovej spolupráce v jednotlivých krajinách veľmi odlišné. V Poľsku sa dokument týka obdobia 2012-2015, v Českej republike je to obdobie 2010-2017 a v prípade Slovenska ide o roky 2009-2013. Navyše stojí za zmienku, že v Maďarsku zatiaľ nebol zavedený žiaden zákon o ODA, hoci sa očakáva, že vyjde v tomto roku. Táto zrejma nesúdržnosť brzdí budúcu spoluprácu medzi krajinami V4. Najskôr by teda mali krajiny harmonizovať časové rozpätie strategických plánov na úrovni jednotlivých krajín a až potom pristúpiť k spoločnej implementácii projektov.

Čo sa týka spoločnej implementácie, na prvý pohľad sú zrejmé podobnosti v sektorových aj tematických prioritách, ktoré sú definované v programových dokumentoch krajín V4. V Poľsku však boli nové sektorové priority určené o dosť menej organizovaným spôsobom ako tomu bolo napríklad v Českej republike. Poľsko doteraz nevykonalo celkovú analýzu svojich silných stránok v partnerských krajinách a doteraz nepripravilo strategické programové dokumenty (Country Strategy Papers) pre svoje prijímateľské krajiny. Slovensko a Maďarsko vypracovali takéto stratégie len pre niektoré zo svojich prijímateľských krajín. V budúcnosti by mohli stratégie prípadne obsahovať aj časť, v ktorej by sa analyzoval potenciál pre spoluprácu Vyšehradskej štvorky v danej krajine. Vytvoril by sa tak podnet k pravidelnému zdieľaniu skúseností medzi krajinami V4 a k spoločnej výskumnej činnosti, ktorá je základným prvkom ich spolupráce.

S ohľadom na geografické a tematické priority jednotlivých krajín V4 sa logický dôvod pre spoločnú implementáciu javí ešte zreteľnejšie. Všetky krajiny V4 uznávajú Afganistan a Moldavsko ako prioritné krajiny. Tri zo štyroch⁷ krajín poskytujú rozvojovú pomoc Gruzínsku, Ukrajinu a Palestínskej samospráve. Čo sa týka subsaharskej Afriky, všetky krajiny V4 majú projekty v Keni a Etiópii, hoci v rôznom rozsahu. Okrem toho sa ponúka možnosť spolupráce aj v rámci sektorálneho zamerania. Členské krajiny V4 sú aktívne zapojené v podpore demokratických inštitúcií a dobrého vládnutia, ako aj v oblasti poľnohospodárstva, vzdelávania, vodných zdrojov a zdravotníctva. Ak však obmedzíme rozvojovú spoluprácu krajín V4 len na elimináciu chudoby, vyššie spomenuté silné stránky Vyšehradskej štvorky sa môžu zmeniť na politické prekážky, keďže väčšina rozvojovej pomoci smeruje k susedným krajinám. Napríklad podľa poľských strategických dokumentov o rozvojovej pomoci, viac ako 60 percent bilaterálnej pomoci by malo byť určených pre krajiny Východného partnerstva (kým do Afriky ide len niečo

⁷ Česká republika, Maďarsko a Poľsko. Slovensko poskytuje pomoc Gruzínsku a Ukrajinu.

okolo 4%). Tento prístup má svoje politické a strategické odôvodnenie. Hospodárske a politické väzby sú zrejmé, no zároveň sa tak vytvoril problém pre tých, ktorí sa snažia presadiť lepšiu spoluprácu krajín V4 v poskytovaní ODA pre subsaharskú Afriku a ostatné regióny s rozšírenou chudobou. Rozhodovatelia z Vyšehradskej skupiny by mali pochopiť, že medzi zmiernením chudoby a realizáciou rozhodujúcich, či strategických záujmov v blízkom susedstve by nemal byť žiaden konflikt. Taktiež by malo byť bezpochybné zrejmé, že medzinárodné záväzky krajín V4 a potenciálne príležitosti vzniknuté rýchlym hospodárskym rastom v mnohých častiach Afriky by mali viesť k novej orientácii politiky V4 smerom k tejto časti sveta.

ZVIDITEĽNENIE KRAJINY VERZUS ZVIDITEĽNENIE V4

Hlbšia spolupráca krajín V4 v medzinárodnom rozvoji vyžaduje politické rozhodnutia a súdržnosť medzi členskými štátmi. Tie sú vysoko dôležité najmä v kontexte súčasnej „politiky zviditeľňovania“, ktorej prvoradým cieľom je zviditeľnenie donorských krajín v procese poskytovania rozvojovej pomoci. Táto politika ale tvorí jednu z najväčších prekážok v pokroku k hlbšej spolupráci. Najčastejšia forma zviditeľňovania je prostredníctvom odznakov, značiek a podobných emblémov. Zviditeľnenie taktiež znamená zamestnávanie ľudí s národnosťou donorskej krajiny a súťaž o vplyv a financie. Niektorí tvrdia, že zviditeľňovanie je aj o tom, aby sa daňovým poplatníkom ukázalo, kam idú ich peniaze. Z politického hľadiska je stále ľahšie zhromaždiť politický impulz pre projekty financované konkrétnou krajinou ako pre projekty financované celou skupinou. Bez ohľadu na platnosť týchto argumentov, pravdou je, že politika zviditeľňovania obmedzuje priestor pre potenciálnu spoluprácu. Krajiny V4 by museli dôkladne zhodnotiť, či je pre nich najdôležitejšie zviditeľniť sa ako krajina, alebo či sú dostatočne zrelé na to, aby prenechali časť zviditeľnenia na úroveň skupiny.

TRANSPARENTNOSŤ V ROZVOJOVEJ POMOCI

Transparentnosť rozvojovej pomoci by mohla byť prvým krokom k skutočnej spolupráci krajín V4 v sektore medzinárodného rozvoja. Dokonca aj pre výskumných pracovníkov nie je ľahké nájsť údaje, ktoré by boli vhodné na porovnanie a dostatočne dôveryhodné na použitie pre analýzy. Problém sa netýka ani tak informácií o celkových objemoch rozvojovej pomoci, ako skôr nedostatku detailných geografických údajov, popisov projektov, dosiahnutých výsledkov a pretrvávajúcich lokálnych problémov. Doteraz žiadna z krajín V4 nepodpísala IATI (International Aid Transparency Initiative).⁸ Krajiny sa zaviazali implementovať spoločné štandardy z Busanu (Busan Common Standard), no zatiaľ bez efektu. V zozname podľa indexu transparentnosti pomoci (*Aid Transparency Index*) sa Česká republika nachádza na 22. mieste zo 72 krajín, Poľsko je 52., Slovensko 61. a Maďarsko je na 70. mieste.⁹

Keď vezmeme do úvahy nedostatočné finančné zdroje a relatívne malý počet projektov a programov, krajiny V4 by sa v rámci EÚ mali ešte viac sústrediť na proces zlepšovania transparentnosti rozvojovej pomoci. Mohli by si tiež zvoliť jednu krajinu globálneho Juhu, ako napríklad Etiópiu alebo Keňu, a zapojiť sa do procesu del'by práce v EÚ. Znížila by sa tým fragmentácia poskytnutej pomoci, ako aj transakčné náklady.

⁸ Česká republika, Poľsko a Slovensko sa zaviazali, že do roku 2015 začnú publikovať data v IATI formáte.

⁹ *Aid Transparency Index 2012*, Publish What You Fund, <http://www.publishwhatyoufund.org/files/2012-Aid-Transparency-Index-web-singles.pdf>

ZVYŠOVANIE BILATERÁLNYCH ZDROJOV

Je potrebné, aby sa krajiny V4 zapojili do serióznej politickej diskusie o záväzku poskytnúť 0.33% hrubého národného dôchodku na oficiálnu rozvojovú pomoc. Pri rozvojovej pomoci ide nielen o kvalitu, ale aj o kvantitu. Multilaterálna pomoc je formovaná ako povinný príspevok do rozpočtov EÚ a OSN, ktorý sa ovplyvniť nedá. Kde ale V4 krajiny môžu niečo urobiť, je zvýšenie bilaterálnej pomoci. Toto rozhodnutie ale musí byť spoločným rozhodnutím krajín V4 a ich národných parlamentov. Bilaterálne zdroje tvoria približne 25-30% v Poľsku, Maďarsku a Slovensku a približne 35% v Českej republike. Ak sa v tomto ohľade nič nezmení, konečná efektívnosť rozvojovej spolupráce krajín V4 bude závisieť od pozície krajín V4 v medzinárodných fórach a multilaterálnych inštitúciách. Tu by krajiny V4 mali tiež uvažovať o lepšom zapojení malých a stredných podnikov. Malé a stredné firmy, ktoré sa zapoja do rozvojových tendrov vypísaných medzinárodnými organizáciami často potrebujú priamu, či nepriamu pomoc od krajiny pôvodu. Okrem toho by mohli mať krajiny V4 spoločný stánok na rozvojových a humanitárnych veľtrhoch ako napríklad DIHAD (Dubai International Humanitarian Aid & Development Conference) alebo AidEx, čím by mohli získať širšiu podporu pre spoločný prístup k rozvojovej spolupráci.

NAD RÁMEC ROZVOJOVEJ POMOCI

Presne v tomto období by sa krajiny V4 mali sústrediť na rozhodnutie z Busanu, presunúť dôraz z efektívnosti rozvojovej pomoci na efektívnosť rozvojovej spolupráce. Znamená to, že krajiny V4 by sa mali viac sústrediť na koherenciu politík pre rozvoj (Policy Coherence for Development-PCD) a považovať ju za základnú súčasť svojich politických aktivít v rámci medzinárodného rozvoja. Vyšehradská skupina je tiež ovplyvnená nerovnomernými obchodnými vzťahmi. Vyrovnanejší systém obchodu by pritom prospieval nielen chudobným krajinám globálneho Juhu, ale tiež občanom krajín V4. Ak chcú byť krajiny V4 naozaj efektívne, ich rôzne ministerstvá sa musia snažiť eliminovať negatívny dopad politických rozhodnutí, ktoré nie sú priamo spojené s rozvojom a snažiť sa zjednotiť ich s cieľmi a prioritami rozvojovej spolupráce. Zapojiť by sa mali nie len oddelenia pre rozvojovú spoluprácu v rámci ministerstiev zahraničných vecí, ale aj ministerstvá poľnohospodárstva, obchodu, priemyslu, životného prostredia a hospodárstva. Dôležitejšie ako spolupráca sama o sebe je zapojenie týchto ministerstiev organizovaným a efektívnym spôsobom. V opačnom prípade budú ich malé projekty len zacláňať výhľad na skutočné štruktúrne problémy. Mimovládne organizácie krajín V4 by mali prevziať úlohu lobovať a aktívne podávať vysvetlenie toho, že mnohé problémy globálneho Juhu nepochádzajú z Juhu, ale zo Severu. Bez prestania by sa mali angažovať v lobovaní ministerstiev a ich podporných orgánov na to, aby prevzali prístup pomoci pre obchod (Aid for Trade) a implementovali aktivity nad rámec rozvojovej pomoci. Aj keď je koherencia politík pre rozvoj (PCD) jednou z najdôležitejších súčastí rozvojovej politiky EÚ, Vyšehradská skupina by sa mala lepšie oboznámiť s jej komplexnosťou na každej úrovni- od vysoko postavených predstaviteľov a poslancov po pracovníkov mimovládnych rozvojových organizácií a bežných občanov.

Záver a odporúčania

- Na zlepšenie kvality rozvojovej pomoci V4 bez okamžitého navýšenia príslušných rozpočtov potrebujú krajiny V4 intenzívnejšiu spoluprácu v otázkach rozvoja.
- Transparentnosť rozvojovej pomoci by mala byť prvým krokom k spolupráci krajín V4.

- Je potrebné, aby sa krajiny V4 zapojili do serióznej politickej diskusie o záväzku poskytnúť 0.33% hrubého národného dôchodku na oficiálnu rozvojovú pomoc, keďže pri rozvojovej pomoci ide nielen o kvalitu, ale aj o kvantitu.
- Vyšehradská skupina považuje koherenciu politík pre rozvoj (PCD) za podstatnú časť svojich politických aktivít v oblasti medzinárodnej rozvojovej spolupráce. Taktiež sa tieto krajiny zapájajú do rozvojových aktivít nad rámec rozvojovej pomoci. Napriek tomu je pre plnú implementáciu PCD nutné zlepšiť koordinačné mechanizmy a vyjadriť jasný politický záväzok. Krajiny V4 by mali preklenúť tzv. politiku zviditeľňovania jednotlivých členských krajín a zdôrazniť vzájomné zviditeľňovanie spoločných projektov.
- Všetky krajiny V4 by mali mať presne vyvinutú stratégiu v oblasti medzinárodnej rozvojovej spolupráce. Maďarsko v tomto ohľade zaostáva. Vytvorenie konkrétnej stratégie je dôležitý krok k spoločnej implementácii projektov.
- Krajiny V4 by sa mali sústrediť na schopnosť projektov absorbovať prostriedky a posilniť vzájomné kapacity v procese evaluácie.

* Text je zhrnutím tretej panelovej diskusie počas konferencie Vyšehradské krajiny v medzinárodnej rozvojovej spolupráci s nasledujúcimi účastníkmi panelu: Pavel Burian, PhD (Česká zemědělská univerzita v Praze), Kacper Kosowicz (študent PhD, Varšavská vysoká škola ekonomická, Poľsko), Tomáš Profant (študent PhD, Viedenská univerzita), Andras Tetenyi (asistent na Univerzite Matej Korvína v Budapešti, Maďarsko).

IV. ■ BUDÚCNOSŤ ROZVOJOVEJ SPOLUPRÁCE KRAJÍN V4*

Spolupráca mimovládnych organizácií je základom a hlavným katalyzátorom spoločných aktivít Vyšehradskej štvorky v rozvojovej spolupráci. Doterajšie skúsenosti ukazujú, že mimovládne organizácie z vyšehradských krajín dokážu úspešne spolupracovať na rôznych aktivitách, ako napríklad budovanie politického dialógu s vládou, projekty na zvyšovanie povedomia, programy globálneho vzdelávania a zdieľanie skúseností s budovaním kapacít.

Účastníci štvrtej panelovej diskusie prišli so zoznamom niekoľkých oblastí, na ktoré by sa Vyšehradská skupina mohla v blízkej budúcnosti zamerať.

NAD RÁMEC ODA – VYTVÁRANIE SYNERGIE

Spolupráca na štátnej úrovni V4 je síce dôležitá, no prioritné by mali byť aktivity na najnižšej- tzv. grassroots úrovni. Toto je obsiahnuté v 8. miléniovom rozvojovom ciele a v Istanbulských princípoch pre rozvojovú efektívnosť organizácií občianskej spoločnosti (Istanbul Principles for CSO Development Effectiveness), ktoré zdôrazňujú potrebu zlepšovať efektívnosť a synergie medzi aktérmi rozvojovej spolupráce s cieľom zamedziť duplikácii aktivít.

Tento druh synergie je základom pre budovanie skutočnej spolupráce. Kvôli nedostatočnému zdieľaniu informácií vedia napríklad mimovládne organizácie z jednej krajiny len veľmi málo o organizáciách z ostatných krajín. Výskyt tohto fenoménu môže škodiť celkovej efektívnosti rozvojovej pomoci. V poslednej dobe sa situácia začína meniť a vyšehradské mimovládne organizácie začínajú vnímať iné organizácie nielen ako konkurenciu, ale aj ako potenciálnych

partnerov. Výhľady do budúcnosti zahŕňajú práve intenzívnejšie zdieľanie informácií, čo by viedlo k lepším vedomostiam o tom, čo robia ostatní v rámci V4. Mnohé mimovládne organizácie krajín V4 majú skúsenosti z rôznych sektorov, v ktorých by sa mohli dopĺňať. Mimovládne organizácie jednej krajiny V4 by mohli pomôcť organizácii z inej krajiny V4 uplatniť sa v novej rozvojovej krajine, čo by sa im nemuselo podariť, ak by sa o to usilovali na vlastnú päsť. Druhým dôvodom, prečo by sa vyšehradské krajiny mali usilovať o synergiu je to, že by tak mohli zlepšiť svoju- momentálne marginalizovanú- pozíciu na úrovni EÚ. Nové členské štáty, zväčša s malými mimovládnymi organizáciami, často čelia ťažkostiam so získavaním prostriedkov z EÚ. Krajiny V4 by mohli prelomiť ľady tým, že vytvoria konzorcium a predložia projektový návrh spoločne. Výrazne by tým zvýšili svoje šance na získanie grantu. Okrem toho by sa mohli ministerstvá Vyšehradskej skupiny na úrovni EÚ zapojiť do lobovania za väčšiu účasť mimovládnych organizácií V4 pri získavaní fondov EÚ.

NOVÉ FINANČNÉ ZDROJE

V dnešnej dobe prebieha v medzinárodnom spoločenstve živá diskusia o úlohe súkromného sektora v rozvojovej spolupráci. Táto téma je celkom nová aj pre krajiny V4 a keďže tieto krajiny zatiaľ neurčili presné hranice, ktoré by oddeľovali biznis od skutočných rozvojových aktivít, vynárajú sa mnohé kontroverzné otázky. Česká platforma mimovládnych organizácií FoRS momentálne vedie analytický projekt, ktorý by mal pomôcť identifikovať hlavné bariéry, prekážky a potenciálne možnosti pre spoluprácu medzi mimovládnymi rozvojovými organizáciami, súkromným sektorom a akademickou verejnosťou v rozvojovej oblasti. Základným prvkom je vzájomné vzdelávanie. Mimovládne organizácie by mohli mnoho získať, ak by sa otvorili poznatkom a skúsenostiam zo súkromného sektora. Mohli by sa naučiť zaujať viac pragmatický prístup, typický pre súkromný sektor, ktorý požaduje rýchle reakcie a okamžitú analýzu, ktorá hneď ukáže, čo treba urobiť, aby sa dosiahli technické riešenia v súlade s dostupnou expertízou. Okrem toho by sa krajiny V4 mohli zamerať aj na budovanie vlastných stratégií pre rozsiahlejšie zapojenie súkromného sektora. Treba poznamenať, že začiatkom tohto roku Česká republika začala realizovať pilotný ministerský program B2B - Program rozvojovo-ekonomického partnerstva, ktorého cieľom je zhodnotiť možnosti spolupráce so súkromným sektorom v rozvojovej oblasti. Cieľom programu je podporiť spoluprácu českých firiem s partnermi v rozvojových krajinách prostredníctvom transferu know-how a technológií. Doteraz boli vypísané výzvy na projekty v Srbsku a v Etiópii. Tri projekty boli vybrané s celkovým rozpočtom niečo vyše 10 000 EUR. Reálne výsledky ale nebudú k dispozícii skôr ako pred koncom tohto roka. V Poľsku sa o tejto relatívne novej stránke medzinárodnej spolupráce hovorí detailnejšie od roku 2013, no bez komplexného plánu je ťažko predvídať pozitívne výsledky. Vo väčšine krajín V4 existujú prekážky v zákonoch, ktoré znamenajú, že tento proces má len malé šance na úspech. Napríklad poľský právny systém nepovoľuje súkromným subjektom zúčastniť sa projektových výziev ministerstva zahraničných vecí. PPP projekty sú navyše vyhradené výlučne pre domáce projekty.

Súkromný sektor má, prirodzene, tiež svoju vlastnú, hlboko zakorenenú motiváciu. Bez ohľadu na to by však mali byť základným meradlom a ukazovateľom v tejto debate konečné rozvojové ciele príjemcov. V neposlednom rade je treba zdôrazniť, že súkromný sektor má schopnosť zaistiť dlhodobé udržateľné financovanie projektov, aké mimovládne organizácie nie sú schopné zabezpečiť kvôli časovým a finančným obmedzeniam.

NOVÉ NÁSTROJE

Mimovládne organizácie z krajín V4 by mohli nadviazať kontakt a vytvoriť partnerstvá s organizáciami občianskej spoločnosti v susedných krajinách aj bez toho, že by čakali na rozhodnutia a dohody na vládnej úrovni. Jedným z úspešných príkladov spolupráce je sieť CEDRON (Central European Development and Relief Organization Network) podporená z Medzinárodného vyšehradského fondu. Prvotným cieľom tejto siete je zabezpečiť pripravenosť na poskytnutie humanitárnej pomoci a pomoci v prípade pohromy. Táto platforma bude plne funkčná len vtedy, keď sa v rámci tejto siete organizácií podarí zozbierať základné informácie o tom, čo ktorý partner už v danej oblasti robí, akú logistiku má už na danom mieste zabezpečenú a ako tieto zdroje využíva počas krízového stavu. Všetky tieto informácie by napomohli prístupu ostatných partnerov do danej oblasti, ak sa tam vyskytne katastrofa. Počas roku 2013 bude táto sieť testovať operačnú pripravenosť na humanitárnu pomoc. Zameria sa na plánovanie stratégií na zníženie rizika v oblasti zasiahnutej katastrofou pre šesť vybraných krajín sveta. V súčasnosti má táto sieť šesť krajinných tímov, v rámci ktorých sa členovia siete môžu stretnúť a rozoberať dlhodobé stratégie pre jednotlivé krajiny. CEDRON zasahuje nad rámec V4 a zahŕňa aj jednu mimovládnu organizáciu z Rakúska a jednu zo Slovinska. Napriek tomu môže posilniť spoluprácu krajín V4 ako užitočné fórum, kde sa môžu členovia dohodovať na spoločnom postupe a zdieľať informácie. Táto spolupráca už priniesla aj praktické výsledky. Napríklad Človek v ohrození Slovensko spoločne s Charitou ČR realizovali projekt v Afganistane. Človek v ohrození tiež spolupracuje s maďarskou organizáciou Baptist Aid v Gruzínsku. Toto sú zatiaľ príklady bilaterálnej spolupráce, CEDRON má však za svoj cieľ v budúcnosti uskutočňovať multilaterálne projekty.

PILOTNÝ PROJEKT V AFRIKE

V spoločných projektoch sa mimovládne organizácie z krajín V4 doteraz sústredili na budovanie povedomia a presadzovanie rozvojovej pomoci. Mali by však klásť dôraz aj na spoločnú implementáciu, spoločné hodnotenie v teréne a tzv. komplexné projekty, pri ktorých zainteresované strany z V4 spravujú určité sektory alebo skupiny.

Študijné cesty do Etiópie z novembra 2012 organizované mimovládnymi organizáciami z krajín V4 dokazujú, že spoločná implementácia projektov nie je neurčitou perspektívou, ako sa môže na prvý pohľad zdať. Pred samotnou návštevou urobili mimovládne organizácie V4 najprv vyhodnotenie o tom, aké sú možnosti pre spoluprácu v danej krajine. Rozhodovatelia a reprezentanti rôznych skupín sa tak pri svojom prístupe mohli spoliehať na dôkazy a fakty. V Etiópii ponúka WASH sektor (sektor pre hydrogeologickú vodu, sanitáciu a hygienu) celkovo najvhodnejší priestor pre spoločné úsilie V4. Veľvyslanectvo Poľskej republiky v Etiópii prišlo so zaujímavým nápadom spoločného V4 projektu v oblasti udržateľného rozvoja, kontroly prírodných zdrojov a ochrany životného prostredia v relatívne malej oblasti Bishangari. Tento návrh už konzultovali aj so zástupcami ostatných krajín V4 a etiópskou vládou. Vyšehradská štvorka by mohla využiť túto možnosť ako politickú aktivitu, keďže treba priznať, že úroveň politickej vôle pre tento projekt je výnimočná. Nakoniec by sa z tejto iniciatívy mohol stať prvý pilotný V4 projekt v Afrike.

AKO ĎALEJ?

Jedným z riešení by do budúcnosti bolo zahrnúť určité projekty do celku, ku ktorému sa môžu krajiny V4 pričleniť. Zvýšila by sa tým viditeľnosť Vyšehradskej štvorky, ako aj jej verejný profil. Ďalšou zaujímavou iniciatívou by boli spoločne organizované zbierky. Finančné príspevky zozbierané počas nich by mohli byť použité na zjednotené rozvojové účely pod vlajkou V4.

Záver a odporúčania

- Vytvorenie synergie medzi aktérmi V4 by malo byť prioritou pri budovaní spolupráce. Tento proces by mal pomôcť preklenúť nedostatočné zdieľanie informácií a súperenie.
- Krajiny V4 by mali spolupracovať na tom, aby sa im podarilo zvrátiť marginalizáciu, ktorú zažívajú pri uchádzaní sa o rozvojové fondy EÚ. Mohli by tak urobiť napríklad prostredníctvom konzorcií.
- Mimovládne organizácie z krajín V4 by sa mali otvoriť možnosti zapojiť súkromný sektor do rozvojovej spolupráce. Bolo by však potrebné uskutočniť hĺbkovú analýzu budúcich príležitostí a potenciálnych hrozieb.
- Mimovládne organizácie z krajín V4 by mohli nadviazať kontakt a vytvoriť partnerstvá s organizáciami občianskej spoločnosti v susedných krajinách aj bez toho, aby čakali na rozhodnutia a dohody na vládnej úrovni. CEDRON by mohol zohrávať príkladnú úlohu.
- Mimovládne organizácie z krajín V4 by mali klásť dôraz na spoločnú implementáciu, ako aj na spoločné hodnotenie v teréne a tzv. komplexné projekty, pri ktorých zainteresované strany z V4 spravujú určité sektory alebo oblasti.
- Krajiny V4 by mali zohľadniť Etiópiu ako vhodnú kandidátsku krajinu pre realizáciu prvého pilotného projektu v Afrike.
- Jednotlivé krajiny V4 by mali zvážiť možnosť pričleniť sa k spoločným rozvojovým projektom, čo by mohlo byť jedným z riešení pre budúcu spoluprácu.

*Text je zhrnutím štvrtej panelovej diskusie počas konferencie Vyšehradské krajiny v medzinárodnej rozvojovej spolupráci s nasledujúcimi účastníkmi panelu: Tomáš Bokor (Človek v ohrození, člen Predsedníctva Platformy MVRO, Slovensko), Robert Hodosi (Nadácia DemNet, Maďarsko), Zuzana Dudová (FoRS, Česká republika), Izabela Wilczyńska (Polish Humanitarian Action, Poľsko).

Tento dokument bol vytvorený s finančnou podporou Európskej únie v rámci projektu V4 Aid- Spoločná podpora Miléniovým rozvojovým cieľom. Názory v materiáli nemusia odrážať oficiálne názory Európskej únie.

